

rikets tjenst. Nämndeman væljes för sex år, dock med rätt för den valde att efter två år avgå. Flyttar nämndeman ur valkretsen eller visar eljest giltigt hinder, då må rätten honom entlediga, ändå att han ej två år tjänstgjort. Nämndeman, som berättigad är att från tjänsten avgå, skall dock tjänsten fortfarande bestrida, till dess besked til domaren inkommit, att annan vald blivit. Den, som fyllt sextio år, vare ej skyldig att i nämnd tjänstgöra. Ej heller vare någon pliktig att, sedan han ur nämnden avgått, åter inträda förr, än efter sex år.

3 §. Är någon missnöjd med nämndemansval; äge däröver hos rätten klagan föra; men valet länder ändå till efterrättelse, där ej rätten annorlunda förordnar. Den valdes behörighet äge rätten pröva, ändå att klagan ej föres.

4 §. Underrätt i stad är rådstuvurätt. Där äga stadens borgmästare och rådmän döma.

Om stads läggande under landsrätt gäller vad särskilt är stadgat“.

Nämndemännen hava icke någon avlöning men ibland ersättning för mindre resekostnader till tinget. Uppdraget anses såsom ett stort hedersuppdrag. Man ser därför ofta de mest framskjutna personer på landet, såsom godsägare och andra, gemensamt med småbönder sitta i rätten såsom nämndemän. Lyckligtvis har man hittills kunnat hålla dessa val helt fria från politiska synspunkter, vilket torde bero därpå, att nämnden, endast om den är *enhällig*, kan bestämma rättens beslut och överröstar domaren.

Dessa nämndemän äro icke några jurymän utan meddomare gemensamt med häradshövdingen eller dennes ställföreträdare. Om sålunda endast en medlem av nämnden förklarar, att han biträder domarens mening i ett beslut eller utslag, gäller domarens mening.

För att rätten skall vara domför, erfordras att utom domaren, d. v. s. häradshövdingen, sju nämndemän skola vara närvarande. Då det sålunda allenast sex nämndemän av någon anledning komma tillstädes, måste rättens arbete inställas och någon extra nämndeman tillkallas. Denna fråga kan understundom bliva aktuell i sådana fall, då häradsnämnden måste infinna sig vid ett s. k. slutting, då dom meddelas och då det ofta händer att av de tolv nämndemännen någon eller några utebliva. Enligt lag av år 1918 kan för vissa mindre mål hållas särskilda sammanträden med rätten, då endast tre nämndemän äro närvarande.

Ehuru nämndemännen, som sakna all juridisk utbildning, icke tillföra domstolen någon juridisk sakkunskap, åtnjuta emellertid dessa häradsrätter genom sin folkliga karaktär mycket stort anseende, som i själva verket sträcker sig längre än t. ex. det anseende, som rådhusrätterne äga särskilt i mindre städer, där det ofta är ganska klen bestämt med även den juridiska sakkunskapen. Envar måste känna sig imponerad av att se rättens ordförande, omgiven av tolv ofta ståtliga och vördnadsbjudande bönder, vilka utväljas bland de mera framskjutna kommunalmännen i varje socken. Det har satts ifråga att bereda lekmannainflytandet i nämnden ökad styrka genom att för beslut kräva viss kvalificerad majoritet, men man har icke vågat sig på ännu en sådan ändring med tanke på faran för val efter politiska linjer, vilket man på hithörande område är särskilt angelägen att undvika. Häradshövdingen avlönas av staten, men tinghus bygges av skattskyldiga i varje härad eller tingslag.

Rådhusrätterna äro domstolar, som tillsättas i städerna, och domarna betales av den stad, däri de utöva sin domarverksamhet. En rådhusrätt kan vara uppdelad i de större städerna i flera avdelningar. Rätten är domför, då den består av minst tre ledamöter. I de mindre städerna är borgmästaren juridiskt utbildad och har vid sin sida två s. k. illiterata rådmän, vilka väljas av stadsfullmäktige eller på annat sätt, beroende på Kungl. Maj: ts beslut i varje särskilt fall för varje särskild stad. I de medelstora städerna äro ofta en eller båda rådmännen juridiskt bildade. Ofta kallas den yngste rådmannen, om han är juridiskt utbildad, för assessor. Även dessa väljas av stadsfullmäktige eller på annat sätt utses i de städer, där de arbeta.

Valda lekmannadomare finnas sålunda allenast i rådhusrätterna i de mindre städerna. Vid alla rådhusrätter, även där lekmannadomare finnas, är rösträtten per capita. Det händer sålunda, att två lekmannadomare kunna överrösta ordföranden i rätten, som i allmänhet kallas borgmästare. Lekmannadomarna i rådhusrätten ha icke någon avlöning utan betraktas jämväl rådmannaställningen såsom ett förtroendeuppdrag.

I vårt land finnas fem vattendomstolar, vilka bestå av en vattenrättsdomare såsom ordförande, två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän, vilka sistnämnda äro lekmannadomare, vilka väljas genom vissa kommunalfullmäktige inför